

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē
॥ pañcatvāriṃśaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by
Sunder Kidāmbi
with the blessings of
śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan
His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ pañcacatvāriṃśaḥ sargaḥ ॥

bharatē mahārājē daśarathē ca praṇayaṃ
rakṣitumanurundhataḥ śrīrāmasya puravāsinaḥ prati purē
nivartanāya prārthanā, paurāṇāṃ vṛddhabrahmaṇānāṃ
rāmaṃ prati purē nivartitumāgrahastaiḥ saha śrīrāmasya
tamasātaṭē gamanam

anuraktā mahātmānaṃ
rāmaṃ satyaparākramam |
anujagmuḥ prayāntaṃ taṃ
vanavāsāya mānavāḥ ॥ 2.45.1 ॥

nivartitē'tīva balāt
suhṛddharmēṇa rājani |
naiva tē sannyavartanta
rāmasyānugatā ratham ॥ 2.45.2 ॥

ayōdhyānilayānāṃ hi
puruṣāṇāṃ mahāyaśāḥ |
babhūva guṇasampannaḥ
pūrṇacandra iva priyaḥ ॥ 2.45.3 ॥

sa yācyamānaḥ kākutstha -
 stābhiḥ prakṛtibhistadā |
 kurvāṇaḥ pitaraṃ satyaṃ
 vanamēvānvapadyata || 2.45.4 ||

avēkṣamāṇaḥ sasnēhaṃ
 cakṣuṣā prapibanniva |
 uvāca rāmaḥ sasnēhaṃ
 tāḥ prajāḥ svāḥ prajā iva || 2.45.5 ||

yā prītirbahumānaśca
 mayyayōdhyānivāsinām |
 matpriyārthaṃ viśēṣēṇa
 bharatē sā vidhīyatām || 2.45.6 ||

sa hi kalyāṇacāritraḥ
 kaikēyyānandavardhanaḥ |
 kariṣyati yathāvad vaḥ
 priyāṇi ca hitāni ca || 2.45.7 ||

jñānavṛddhō vayōbālō
 mṛdurvīryagaṇānvitaḥ |
 anurūpaḥ sa vō bhartā
 bhaviṣyati bhayāpahaḥ || 2.45.8 ||

sa hi rājagaṇairiyuktō
 yuvarājāḥ samīkṣitaḥ |
 apī cāpi mayā śiṣṭaiḥ
 kāryaṃ vō bhartṛśāsanam || 2.45.9 ||

na santapyēd yathā cāsau
 vanavāsaṃ gatē mayi |
 mahārājastathā kāryō
 mama priyacikīrṣayā || 2.45.10 ||

yathā yathā dāśarathi -
 rdharmamēvāsritō bhavēt |
 tathā tathā prakṛtayō
 rāmaṃ patimakāmayan || 2.45.11 ||

bāspēṇa pihitaṃ dīnaṃ
 rāmaḥ saumitriṇā saha |
 cakarṣēva guṇairbaddhaṃ
 janaṃ puranivāsinam || 2.45.12 ||

tē dvijāstrividhaṃ vṛddhā
 jñānēna vayasaujasā |
 vayaḥprakampaśirasō
 dūrādūcuridaṃ vacaḥ || 2.45.13 ||

vahantō javanā rāmaṃ
 bhō bhō jātyāsturaṅgamāḥ |
 nivartadhvaṃ na gantavyaṃ
 hitā bhavata bhartari || 2.45.14 ||

karṇavanti hi bhūtāni
 viśēṣēṇa turaṅgamāḥ |
 yūyaṃ tasmānivartadhvaṃ
 yācanāṃ prativēditāḥ || 2.45.15 ||

dharmataḥ sa viśuddhātmā
 vīraḥ śubhadṛḍhavrataḥ |
 upavāhyastu vō bhartā
 nāpavāhyaḥ purād vanam || 2.45.16 ||

ēvamārtapralāpāmstān
 vṛddhān pralapatō dvijān |
 avēkṣya sahasā rāmō
 rathādavatātāra ha || 2.45.17 ||

padbhyāmēva jagāmātha
 sasītaḥ sahalakṣmaṇaḥ |
 sannikṛṣṭapadanyāsō
 rāmō vanaparāyaṇaḥ || 2.45.18 ||

dvijātīn hi padātīmstān
 rāmaścāritravatsalaḥ |
 na śasāka ghrṇācakṣuḥ
 parimōkṭuṃ rathēna saḥ || 2.45.19 ||

gacchantamēva taṃ dṛṣṭvā
 rāmaṃ sambhrāntamānasāḥ |
 ūcuḥ paramasantaptā
 rāmaṃ vākyamidaṃ dvijāḥ || 2.45.20 ||

brāhmaṇyaṃ kṛtsnamētat tvāṃ
 brahmaṇyamanugacchati |
 dvijaskandhādhirūḍhāstvā -
 manayō'pyanuyāntvamī || 2.45.21 ||

vājapēyasamutthāni

cchatrāṅyētāni paśya naḥ |

prṣṭhatō'nuprayātāni

mēghāniva jalātyayē || 2.45.22 ||

anavāptātapatrasya

raśmisantāpitasya tē |

ēbhiśchāyāṃ kariṣyāmaḥ

svaiśchatrairvājapēyakaiḥ || 2.45.23 ||

yā hi naḥ satataṃ buddhi -

rvēdamantrānusāriṇī |

tvatkṛtē sā kṛtā vatsa

vanavāsānusāriṇī || 2.45.24 ||

hṛdayēṣvavatiṣṭhantē

vēdā yē naḥ paraṃ dhanam |

vatsyantyapī grhēṣvēva

dārāścāritrarakṣitāḥ || 2.45.25 ||

punarna niścayaḥ kārya -

stvadgatau sukṛtā matiḥ |

tvayi dharmavyapēkṣē tu

kiṃ syād dharmapathē sthitam || 2.45.26 ||

yācitō nō nivartasva

haṃsaśuklaśirōruhaiḥ |

śirōbhirnibhṛtācāra

mahīpatanapāṃsulaiḥ || 2.45.27 ||

bahūnāṃ vitatā yajñā
 dvijānāṃ ya ihāgatāḥ |
 tēṣāṃ samāptirāyattā
 tava vatsa nivartanē || 2.45.28 ||

bhaktimantīha bhūtāni
 jaṅgamājaṅgamāni ca |
 yācamānēṣu tēṣu tvam
 bhaktiṃ bhaktēṣu darśaya || 2.45.29 ||

anugantumasaḥaktāstvāṃ
 mūlairuddhatavēginaḥ |
 unnatā vāyuvēgēna
 vikrōśantīva pādapāḥ || 2.45.30 ||

niścēṣṭāhārasaṅcārā
 vṛkṣaikasthānaniścitāḥ |
 pakṣiṇō'pi prayācantē
 sarvabhūtānukampinam || 2.45.31 ||

ēvaṃ vikrōśatāṃ tēṣāṃ dvijātīnāṃ nivartanē |
 dadṛśē tamasā tatra vārayantīva rāghavam || 2.45.32 ||

tataḥ sumantrō'pi rathād vimucya
 śrāntān hayān samparivartya śīghram |
 pītōdakāṃstōyapariplutāṅgā -
 nacārayad vai tamasāvidūrē || 2.45.33 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvye
 ayōdhyākāṇḍē pañcavatvāriṃśaḥ sargaḥ ||